

בס"ד, י"ט אדר התשפ"ו

מנחות נ"ו – דיני חטאת בצפון, ודיני חמץ במנחה

שאלות:

1. שמעיה רוצה לשחוט את קרבן הפסח, הוא צריך לשחוט דוקא בצפון העזרה?

דיני חטאת בצפון

בהמשך לדיון מהדף הקודם, הגמרא מבררת מה המילה "אתו" באה למעט בפסוק "וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט הָעֹלָה" שנאמר בחטאת נשיא.

- הגמרא מציעה שהמילה "אתו" באה ללמד שרק הקרבן עצמו חייב להיות בצפון בזמן השחיטה, אבל השוחט יכול לעמוד בדרום ולשחוט (בעזרת סכין ארוכה).
- הגמרא מקשה שרבי אחיה כבר לומד מהמילה "אתו" שנאמרה בעולה ("וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה") בברייתא, שהקרבן צריך להיות בצפון, אבל השוחט לא חייב להיות בצפון (בניגוד למקבל הדם).
- לכן הגמרא מנסה לומר ש"אתו" מוציא את קרבן העוף, שלא חייב להימלק בצפון. כי היה מקום ללמוד בקל וחומר שקרבן עוף כן יצטרך צפון (כי הוא חמור יותר ומצריך כהן), אבל הגמרא דוחה את הלימוד כי בקרבן צאן יש חומרה אחרת – הוא מצריך כלי (סכין) לשחיטה.
- לכן הגמרא מנסה ללמוד ש"אתו" מוציא את קרבן הפסח משחיטה בצפון. כי היה מקום ללמוד בקל וחומר מהעולה, או מהחטאת או מהאשם, שקרבן הפסח יותר חמור בגלל שקבוע לו זמן לשחיטה, ואם הם נשחטים בצפון בוודאי שגם הוא צריך להישחט בצפון.
- אבל הגמרא מקשה שגם את הלימוד הזה כבר דחה רבי אליעזר בן יעקב, כי לכל אחד מהקרבנות (עולה, חטאת ואשם) יש חומרה ביחס לפסח. וגם אי אפשר ללמוד משלושתם ביחד ("צד השווה") בגלל שכולם הם קדשי קדשים, ואילו הפסח הוא קדשים קלים.
- לכן הגמרא חוזרת ללימוד הראשון שהמילה "אתו" בשעיר נשיא באה ללמד שהשוחט לא חייב לעמוד בצפון.
- ומה שהקשנו שרבי אחיה כבר למד את הדין הזה מהפסוק, בעצם רבי אחיה לומד משהו אחר שהמיעוט 'אותו' בעולה בא למעט את המקבל – שהוא כן צריך להיות בצפון. לפי השיטה מקובצת, המילה "אתו" ממעטת דווקא את השוחט (שהוא לא צריך להיות בצפון כמו שלמדנו משעיר נשיא), אבל המקבל כן צריך להיות בצפון.
- הגמרא שואלת למה צריך את הלימוד הזה, הרי כבר למדנו שהמקבל צריך להיות בצפון מהמילה "וְלָקַח" (עם האות ו' היתרה), שממנה לומדים שהכהן 'לו יקח' - "יקח את עצמו" לצד צפון. הגמרא מתרצת שרבי אחיה לא לומד את הלימוד הזה מהאות ו'.

2. צבי רידד את הבצק של המנחה שהחמיצה, וגדי אפה אותו, כמה מלקות גדי ילקה?

חיוב מלקות במנחה שהחמיצה

המשנה אמרה שמי שעושה את המנחה בחימוץ חייב מלקות על כל פעולה ופעולה (לישה, עריכה ואפייה).

- **רב פפא** אמר שאדם שאפה מנחת חמץ לוקה גם על פעולת העריכה (השיטוח והכנת הבצק) וגם על האפייה עצמה, בגלל שהאפייה היא הגמר של פעולת העריכה.
- הגמרא **מקשה** איך אפשר לחייב פעמיים על מעשה אחד של אפייה, הרי לפי הברייתא שראינו קודם לכל אחת מהמלאכות יש דין של "מעשה יחידי" שעומד בפני עצמו?
- הגמרא **מתרצת** שיש הבדל בין שני מקרים:
אם אותו אדם גם ערך את הבצק וגם אפה אותו – הוא לוקה פעם אחת על כל מעשה שהוא עשה בעצמו (סה"כ שתי סדרות מלקות על שתי פעולות שונות).
החידוש של **רב פפא** הוא, במקרה שאדם אחד ערך את הבצק וחברו רק קיבל ממנו את הבצק הערוך ואפה אותו. במקרה כזה, מי שערך לוקה פעם אחת על עריכתו, והאופה לוקה פעמיים: פעם אחת על האפייה, ופעם שנייה על העריכה – בגלל שבאפייה שלו הוא בעצם גמר והשלים את מלאכת העריכה של הבצק (רש"י).
- 3. האם יש מקרים שמותר להטיל מום בבהמת קדשים?

פעולת חימוץ חוזרת

- הגמרא מביאה ברייתא לגבי בכור בהמה (שיש לו קדושה ואסור להטיל בו מום) שחלה בריבוי דם והוא בסכנת מוות, וצריך להקיז לו דם כדי להציל את חייו. נחלקו ארבעה תנאים האם ואיך מותר לעשות זאת:
  - **רבי מאיר אומר:** שמותר להקיז דם רק במקום שלא עושים בו מום קבוע (במקום שהפצע מתרפא לגמרי – וזה בכל מקום בגוף חוץ מהעין והאוזן).
  - **חכמים אומרים:** שמותר להקיז דם אפילו במקום שעושים בו מום, בתנאי שלא ישחט את הבהמה אחרי זה על סמך המום הזה, אלא יחכו שיפול בה מום אחר מאליו.
  - **רבי שמעון אומר:** מותר להקיז, ואפילו מותר לשחוט אותה על סמך המום הזה (לשיטתו שדבר שאינו מתכוון מותר).
  - **רבי יהודה אומר:** אפילו אם הבהמה תמות – אסור להקיז לה דם במקום שעושה מום. הוא בעיקרון סובר כמו **רבי מאיר**, אבל בגלל שאדם בהול על ממונו הוא יכול בטעות לעשות מום גם במקום שאסור (כמו באוזן), ולכן גזרו שלא להקיז דם בכלל.
- הקשר לדין מנחות ("מחמץ אחר מחמץ"): שהגמרא עוברת לדון בהקשר של הברייתא הזאת לדין של מנחות.
בברייתא מדובר על בכור שאחזו דם, שזה המום הכי גדול שיש כי הבהמה הולכת למות, ונחלקו האם מותר לעשות בה מום נוסף אחרי שכבר יש בה מום.
וכולם מודים במקרה של "מחמץ אחר מחמץ" שהוא חייב. למשל: אם מישהו לש את הבצק, ואחריו מישהו ערך אותו, ואחריו מישהו אפה אותו – כולם חייבים מלקות למרות שהבצק כבר הוחמץ על ידי הראשון.
הסיבה היא שכתוב "לא תעֲשֶׂה חֲמֵץ" וכתוב אחרי זה "לא תֵּאֲפֶה חֲמֵץ", מה שמלמד שיש חיוב על כל פעולת חימוץ נוספת.
- **מסרס אחר מסרס:** כולם גם מודים שמי שמסרס בהמה שכבר התחילו לסרס אותה (למשל: הראשון כרת את האיברים והשני ניתק אותם לגמרי) – שניהם חייבים. לומדים את זה מהפסוק: "וּמַעֲוֹף וְכַתּוּב וְנִתְּקָה וְנִתְּקָה וְנִתְּקָה וְנִתְּקָה". שיש בו ריבוי מיותר לכאורה.

○ המחלוקת על הטלת מום בבעל מום: הגמרא מסבירה שהמחלוקת בין התנאים היא רק במקרה של הטלת מום בבהמה שכבר קיים בה מום. הפסוק אומר: "תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בוֹ":

▪ **רבי מאיר** סובר שאסור להטיל מום נוסף, כי המילה "כָּל" מרבה את האיסור לכל מצב, אפילו לבהמה שכבר יש לה מום.

▪ **חכמים** סוברים שמותר, כי המילה "תָּמִים" מלמדת שהאיסור חל רק על בהמה שלמה שראויה להקרבה.

○ **חכמים** לומדים מהמילה "כָּל" שאסור לאדם גם לגרום מום בצורה עקיפה ("שלא יגרום לו על ידי אחרים"). למשל: אסור לשים בצק או דבילה על אוזן הבהמה כדי שיבוא כלב ויאכל את האוכל ובדרך יקרע את האוזן ויטיל מום בבהמה.
ולפי **רבי מאיר**, הפסוק "תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן" בא להתיר הטלת מום ב"פסולי המוקדשים" שנפדו (קדשים שנפל בהם מום ופדו אותם בכסף). שלמרות שאסור לגזוז אותם או לעבוד איתם, מותר להטיל בהם מום אחרי הפדייה.

4. נח הניח בשר בשבת על גבי גחלים האם הוא חייב על בישול בשבת?

גרימת חימוץ

○ **רבי אמי אומר** שאם אדם מניח שאור (בצק חמוץ) על גבי עיסה של מנחה, והלך וישב לו והעיסה החמיצה מאליה – הוא חייב על זה מלקות. הוא משווה את הדין הזה למי שעושה מלאכה בשבת בצורה דומה, שמניח בשר על גחלים שייצלה מעצמו.

○ הגמרא שואלת איך הוא יכול להיות חייב על הנחה בלבד? הרי **רבה בר בר חנה** אמר בשם **רבי יוחנן** לגבי שבת: שמי שמניח בשר על גבי גחלים, שדווקא אם הוא הפך את הבשר הוא חייב, אבל אם הוא לא הפך אותו הוא פטור. אם ככה, למה שבמנחה הוא יהיה חייב על עצם ההנחה בלי לעשות מעשה נוסף אחרי שהבצק התחיל להחמיץ?

○ **רבא** מסביר שהכוונה היא שבמנחה חייבים בהנחה, כמו שבשבת חייבים על היפוך של הבשר. כי לגבי צלי יש משמעות להפוך אותו אחרת הוא עשוי רק מצד אחד, אבל לגבי מנחה אין הבדל.

והגמרא תמשיך לדון בנושא הזה בדף הבא.